

ישראל צריכה לפעול כדי לעכב הגעת מטוסי קרב דור חמישי למדינות ערב

שמעון ארד

העליונות האווירית של ישראל תהיה תלויה בעשור הקרוב, במידה רבה, ביתרונות הטכנולוגיים שמעניק מטוס ה-F-35. כדי לשמור על בלעדיותה התחום זה לפרק זמן ארוך ככל הניתן, על ישראל לפעול כדי לעכב את הגעתם של מטוסי קרב דור חמישי למדינות אחרות באזור. ארצות הברית היא כרגע הכתובת העיקרית בהקשר, וממשלת ישראל צריכה להביע בצורה ברורה ונחרצת בפני הממשל האמריקאי את התנגדותה למכירת מטוס ה-F-35 למדינות ערב. זאת, תוך הפרדת הסוגיה מהנושאים האחרים התלויים ועומדים בין ישראל לארצות הברית, בדגש על איראן ותהליך השלום עם הפלסטינים.

העליונות האווירית של ישראל נותרה רכיב מפתח ביתרונה האיכותי הצבאי באזור. לכוח האווירי של ישראל משקל מרכזי בדימוי וביכולת ההרתעה שלה, הוא מגן על שמי המדינה, מספק מענה ראשוני ורב-זירתי בסיכול איומים קרובים ורחוקים ובביצוע פעולות תגמול או ענישה על תקיפות כנגד ישראל, וכן יש לו תפקיד מרכזי בניהול המערכות הצבאיות בחזיתות השונות. עם זאת, העליונות האווירית של ישראל נשחקת בשנים האחרונות כתוצאה משילוב בין שני תהליכי בניין כוח בקרב מדינות ערב - שיפור במערכי ההגנה האוויריות שלהן ורכישה מאסיבית של מטוסי קרב מתקדמים. על מנת לשמר את חופש הפעולה האווירית שלה בעשור הקרוב נדרשת לישראל בלעדיות אזורית על מטוסי קרב דור חמישי, כגון ה-F-35 (ה"אדיר").

בעיתוי הנוכחי, ארצות הברית מהווה הכתובת העיקרית עבור ישראל כדי למנוע העברת טכנולוגיות דור חמישי למדינות המפרץ בדמות מכירה אפשרית של מטוס ה-F-35. רוסיה וסין אומנם מפתחות מטוסי קרב דור חמישי (SU-57 ו-J-20 בהתאמה), ורוסיה אפילו פרסה ארבעה מטוסי SU-57 לסוריה, אך מטוסים אלה מצויים עדיין בשלבי פיתוח וניסוי וחסרים חלק מהיתרונות שיש ב-F-35 האמריקאי. סביר גם שמהמדינות המבקשות כעת לרכוש מטוסי קרב דור חמישי - האמירויות הערביות המאוחדות (מאע"מ) וערב הסעודית - תעדיפה את ה-F-35, כי רכישת מטוסים רוסיים ו/או סיניים תימנע מהן את היתרונות המרכזיים הטמונים ביכולת הפעולה האינטגרטיבית עם מטוסי הקרב המערביים הקיימים שברשותן, מתוצרת ארצות הברית ואירופה.

הבטחת הבלעדיות של ישראל על מטוסי קרב דור חמישי תעניק לה מספר יתרונות משמעותיים מול השיפורים במערכי האוויר של מדינות עוינות פעילות, כמו איראן וסוריה, וגם תאפשר לה להתמודד עם המערך האווירי המרשים של מדינות ערב הפרגמטיות, אם בעתיד תתפתח עוינות מחודשת מצדן כלפי ישראל.

יכולת משופרת בהגנת שמי המדינה

במצב הקיים, לחיל האוויר שני יתרונות חשובים בהגנת שמי המדינה. ראשית, מערך הגילוי יודע לזהות באופן אפקטיבי התקרבות של מטוסי קרב דור רביעי למרחב האווירי של ישראל. שנית, ה-F-35 מעניק יתרונות מובהקים במאמצי יירוט של מטוסים אלה, רחוק ככל האפשר מגבולות המדינה, גם אל מול השיפורים שחלו בחימוש האוויר-אוויר והאוויר-קרקע ארוכי הטווח שבידי מדינות ערב.

לעומת זאת, הימצאותם של מטוסי קרב דור חמישי במרחב תקשה מאוד על מערך ההגנה האווירית של חיל האוויר ותגביר את הפגיעות שלו. המכ"מים הקיימים יתקשו לזהות מטוסים אלה מתקרבים למרחב האווירי של ישראל ולכוון את מטוסי חיל האוויר ליירט אותם. התקרבות מטוסי קרב אלה למרחב האווירי של ישראל תאפשר להם לפגוע במערך הגילוי של ישראל באופן קינטי, מה שיאפשר גם למטוסי קרב דור רביעי להשתלב בגל השני של תקיפות נגד מטרות אסטרטגיות בישראל.

יכולת פעולה אווירית ארוכת טווח, כולל מעבר דרך מדינות תווך

מטוס ה-F-35, עם החמקנות הגבוהה שלו, אמור לאפשר לחיל האוויר לפעול בצורה חשאית מול מטרות אסטרטגיות רחוקות, כגון תכנית הגרעין האיראנית. זאת, הן מול מערך ההגנה הגילוי וההגנה האווירית של איראן והן מול מערכי הגילוי של המדינות שחיל האוויר יצטרך לטוס דרכן.

יכולת פעולה באזורים צפופי מערכות הגנה אוויריות

המדינות במרחב שיפרו בשנים האחרונות את מערכי ההגנה האווירית שלהן, דוגמת מערכות ה-S-300 שסופקו לאיראן ומצרים וה-SA-17 לסוריה. יש גם דיווחים על כך שערב הסעודית וקטאר שוקלות אף הן לרכוש את מערכת ה-S-400 מרוסיה. מגמה זו של חיזוק מערכות המיועדות למנוע גישה או חדירה, מה שידוע כ-A2/AD (Denial Anti-Access/Area), יוצרת מגבלות קשות לכוח אווירי חודר או תוקף. מטוס ה-F-35, בעל החמקנות הגבוהה, אמור לאפשר לחיל האוויר לפעול בצורה מוגנת באזורים צפופי מערכות הגנה אוויריות.

ממשל טראמפ ושימור היתרון האיכותי של ישראל

רכישה מאסיבית של מטוסים מתקדמים על ידי מדינות ערב בשנים האחרונות תציב אתגר לחופש הפעולה האווירית העתידית של חיל האוויר. בהינתן מימושן המלא של העסקאות שנחתמו עם ארצות הברית, אירופה ורוסיה, יעמדו לרשותן של מדינות ערב הסוניות (ערב הסעודית, קטאר, מאע"מ, מצרים, כוית, בחריין ועומאן), בשנים הקרובות, בין 500 ל-600 מטוסי קרב, מתקדמים יותר מאשר מערך מטוסי הקרב של חיל האוויר הישראלי - למעט מטוסי ה-F-35 ("האדיר"). כמחצית ממטוסי הקרב האלה, והמתקדמים שבהם, יהיו מתוצרת ארצות הברית. מטוסים אלה יהיו מצוידים ביכולות מכ"מ מתקדמות ובחימוש אוויר-אוויר ואוויר-קרקע מהטובים בעולם, ורק ה"אדיר" יעניק לישראל יתרון איכותי על-פניהם. ישראל לא התנגדה לעסקאות אלה לאור הבטחות הממשל הקודם שתישמר לה הבלעדיות על מטוסי ה-F-35 באזור לשנים רבות.

עתה נראה, כי ממשל טראמפ בוחן בחיוב מכירת מטוס ה-F-35 למאע"מ. הממשל נמצא תחת לחץ ממאע"מ ומערב הסעודית, שתי שותפות חשובות לקידום האסטרטגיה האמריקאית באזור ומול איראן בפרט, לספק להן את מטוס ה-F-35. גישתו ה"עסקית" של הנשיא טראמפ ורצונו ששותפים אזוריים יתרמו לכלכלת ארצות הברית, לצד לחץ מצד חברת לוקהיד מרטין המייצרת את המטוס, יכולים להטות את הכף לטובת מכירת המטוסים למדינות ערב. הדלפות מגמתיות בנושא מצד הממשל נועדו לבחון את מידת ההתנגדות הצפויה בקונגרס ומצד ישראל.

הסכמת וושינגטון למכירת ה-F-35 למאע"מ תהווה תקדים מסוכן, שיביא בהמשך הדרך לאספקת מטוסים אלה למדינות ערב נוספות ולדרבון רוסיה וסין לשווק את תוצרתן. לאור יכולת ה-F-35 לקלוט ולשדר תמונה אווירית ממטוסים נוספים ואליהם - תכונה היוצרת אינטגרציה, יכולת לחימה רשתית וחלוקת משימות משופרת בין המטוסים - הוא משדרג גם את יכולות התקיפה והשרידות של המטוסים הישנים יותר. כך, שחרור אפילו מספר קטן של מטוסי ה-F-35 למדינות ערב יאפשר הפעלה משופרת של מערך מטוסי הקרב המורחב שלהן ויציב בעיה חמורה בפני חיל האוויר, אם יצטרך אי פעם להילחם נגד חילות האוויר הערביים.

שבירת הבלעדיות הישראלית על מטוסי ה-F-35 תסתור גם את החקיקה האמריקאית מ-2008 לשמירת היתרון האיכותי של ישראל. על פי חקיקה זו, ישראל צריכה ליהנות מיתרון טכנולוגי במערכות הנשק האמריקאיות העומדות לרשותה לעומת מדינות ערב. עם זאת, בווינגטון השסועה נדרשת אמירה מתנגדת מפורשת ונחרצת מצד ישראל כדי להניע את תומכי ישראל בממשל ובקונגרס לפעול נגד האפשרות למכירת מטוס ה-F-35 למדינות ערב.

התנגדות מצד ישראל למכירת ה-F-35 למדינות המפרץ איננה צפויה לפגוע במערכת היחסים המתהדקת בין הצדדים, המושתת על אינטרסים חופפים בסוגיות אזוריות חשובות, בדגש על המאבק נגד איראן, טרור אסלאמי רדיקלי והאחים המוסלמים. מדינות אלה מודעות לכך שישראל בחרה לא להתנגד בשנים האחרונות למכירת מערכות נשק אמריקאיות מתקדמות, על בסיס ההנחה שיישמר לה היתרון האיכותי בדמות בלעדיות על מטוס ה-F-35 באזור.

המלצה

כנראה שלא ניתן יהיה למנוע עד אין סוף את מכירתם של מטוסי קרב דור חמישי למדינות ערב, אך בהחלט ניתן לעכב התפתחות זו במספר שנים, בדגש מול ארצות הברית השוקלת כעת האם למכור את מטוס ה-F-35 למדינות במפרץ. לפיכך, ממשלת ישראל צריכה להביע בצורה ברורה ונחרצת בפני הממשל האמריקאי את התנגדותה למכירת מטוס ה-F-35 למדינות ערב. זאת, תוך הפרדת הסוגיה מהנושאים האחרים התלויים ועומדים בין ישראל לארצות הברית, בדגש על איראן ותהליך השלום עם הפלסטינים.